

Socialförvaltningen

Bakgrund

Fagersta kommun har blivit utvald som en av 120 instanser att svara på arbetsdepartementets utredning: Ett ordnat mottagande – gemensamt ansvar för snabb etablering eller återvändande.

Utredningen omfattar asyltiden för flyktingar från det att de kommit till Sverige tills de får beslut i sin asylansökan. Fagersta kommun har valt att svara på tre delar i utredningen: ekonomi, sysselsättning och bosättning.

Sammanfattning

Ersättningen till kommunerna täcker inte kommuernas kostnader, särskilt inte mindre kommuner där de med lägre förmåga att etablera sig på arbetsmarknaden ofta blir bofasta.

Överlag behöver både ersättningsfrågan och den del som avser ensamkommande barn och ungdomar utredas ytterligare.

Grundläggande borde vara att staten genom Migrationsverket har det ekonomiska ansvaret fullt ut för ett flyktingmottagande. Åtagandet ska avse samtliga områden för asylsökande och för personer med uppehållstillstånd fram till dess att egen försörjning uppnås. För de individer som helt saknar arbetsförmåga skulle en ersättning lik det äldreförsörjningsstöd som utbetalas av Försäkringskassan vara möjlig.

Strukturerade tidiga insatser med svenskundervisning, samhällsorientering och arbetsmarknadskunskap i kommunal regi är positivt. Vi får kontroll på kvalitet och volym men framför allt får vi tidig individkänedom.

Fagersta har hög självbosättning, stora familjer, låg utbildningsgrad vilket tar stora resurser i anspråk. Asylsökande blir ytterligare en målgrupp med stort behov av stöd. Vi kan inte bygga upp separat verksamhet för dessa, utan måste utnyttja och eventuellt utveckla de resurser och insatser vi redan har. Jämfört med boende och ersättningsystem är för Fagersta att skapa en meningsfull och aktiv väntan det minsta problemet. Utmaningen i att vänta ligger i ambition och motivation hos den enskilde individen.

Vi håller med om att negativa konsekvenser av EBO behöver begränsas genom en reformering av EBO. Och bra att kommuner kan söka om att egenbosättning ska kunna genomgå social prövning innan en bostad för egenbosättning blir godkänd. Tyvärr gäller detta enbart EBO asylsökande, vore bra om det även kunde gälla EBO i etableringsfasen.

Allmänt

Det skulle vara bra om även ensamkommande barn och unga omfattas av ankomstboende, sedan är det en självklarhet att den del där de minderåriga vistas är avskild från det övriga ankomstboendet. Det finns många fördelar med det, en viktig del är att åldern kan bedömas på ett tidigt stadium så att det verkligen är minderåriga som kommer ifråga för de insatser som ges ute i kommunerna.

Även övriga fördelar som ett ankomstboende ger är givetvis fördelar även för de ensamkommande barnen/ungdomarna. Inte minst information om asylprocessen och grundläggande samhällsinformation som kan bidra till att individen får rätt uppfattning om som är att vänta av samhället, både rättigheter men även skyldigheter. Många gånger har felaktig information erhållits av smugglare där enbart rättigheter framhållits och gärna överdrivits.

Kommunens socialsekreterare, familjehem och HVB personal får i nuläget använda mycket tid till att förklara att barnet/ungdomen inte kan få allt den önskar sig materiellt. För att även asylprocessen ska komma igång är det viktigt att lösa frågan med godman för barnen, ett sätt kan vara att ha ett antal professionella ställföreträdare knutna till ankomstboendet. Innan ett förordnande kan ske har barnet redan fått ett juridiskt biträde utsett som också företräder den minderårige.

Utifrån de prognoser som Migrationsverket lämnat bedöms det som svårt för småkommuner att kunna ha en organisation för att ta emot ensamkommande barn och ungdomar. I ett sådant scenario är det bättre med länstal. Ett annat alternativ är att återgå till att de kommuner som vill och har möjlighet tecknar avtal om mottagande med Migrationsverket. Då finns kompetensen för ett gott mottagande.

Det är bra att studiekravet tas bort för myndiga ensamkommande unga och att schablon med 750 kr/dygn utbetalas, däremot bör åldersgränsen 21 år bibehållas.

Ensamkommande barn som fortfarande befinner sig i asylprocessen och fyller 18 år bör generellt övergå till vuxen asylsökande och de insatser som ges för målgruppen.

Sid. 276 Fagersta har dåliga etableringsförutsättningar. Hög självbosättningsgrad, lågutbildade, stora familjer på en smal arbetsmarknad som är mycket konjunkturkänslig. De kommande jobben finns inom offentlig verksamhet. Den samhälleliga etableringen hämmas av dåliga bostäder och segregerade bostadsområden.

277 Ett nytt asylmottagande påverkar troligtvis Fagersta endast marginellt eftersom vi antagligen skulle få ett lågt andelstal. Det skulle vi nog klara av att hantera, åtminstone vad gäller insatser och aktiviteter. Vårt problem är den stora självbosättningen, vilken ju inte ser ut att avta.

279 Bra att arbetsmarknadsförutsättningar blir tyngst vägande faktorn vid fördelning.

279 Matchning av enskilda asylsökande kommer att omfatta de med hög och anpassningsbar utbildning vilket inte kommer de små kommunerna till del.

281 Ingen begränsning av rätten till självbosättning. Utredningen tycker inte att det finns några skäl till att införa incitament för att minska sekundärmigrationen. Här är Fagersta förlorare, vilket historien visar. Fri bosättning i ett större perspektiv kan vara bra, men för kommuner med Fagerstas struktur blir det hög omsättning där de med sämst förutsättningar ”blir kvar”.

Ersättningar

Positivt att Migrationsverket uppges ta det ekonomiska ansvaret fullt ut under asyltiden. Men då krävs att den ekonomiska ersättningen till kommunen för boende och aktiviteter också täcker de kostnader som uppstår. För en liten kommun som Fagersta är det svårt att klara åtagandet att erbjuda SFI och aktiviteter med de ekonomiska nivåer som beskrivs i utredningen. Inte heller finns det ekonomiska möjligheter att tillhandahålla ett vettigt boende som uppfyller skälig levnadsnivå med de nivåer som utredningen föreslår.

Grundersättningen skulle behöva återställas till tidigare nivå (tror det var 10 prisbasbelopp) för att ge kommunen möjlighet att ha en större grundbemanning och ha tillgång till ändamålsenliga lokaler än vad nuvarande ersättning medger. Nuvarande ersättning för 2018, 227 500 kr täcker knappast kostnaden för en halvtidsanställning.

Det är småkommunerna som drabbas hårdast om möjligheten till återsök begränsas till två år istället för idag, när individen blir svensk medborgare. Likaså att kostnaden ska överstiga 300 000 kr för att rätt till återsök ska föreligga. Möjligheten till återsök bör omfatta samtliga områden som inte finansieras på annat sätt. Förslaget att höja den initiala ersättningen med 7% och att den även ska omfatta ekonomiskt bistånd medför att de mindre kommunerna får ta ett betydligt större ekonomiskt ansvar. I allmänhet är de som bor kvar i mindre kommuner individer som har det allra svårast att etablera sig på arbetsmarknaden. Ofta saknas arbetsförmåga helt eller delvis, långvarig sjukdomshistorik, svårigheter att lära sig språket osv. Detta i kombination med en svag arbetsmarknad där det saknas möjlighet till enkla arbetstillfällen utan krav på språkkunskaper, erfarenhet och utbildning.

Likaså drabbas framförallt kommuner med många individer med vård och omsorgskostnader om en ökning sker av ansökningsnivån från dagens 60 000 kr till 300 000 kr för betydande vård- och omsorgskostnader är negativt för kommunen. Förslaget att ta bort kravet att behovet skulle ha funnits vid ankomsten till Sverige eller att det har ett samband med status som skyddsbehövande uppväger inte höjningen av nivån innan rätt till återsökning ges.

Det är bra att ersättning för asylsökande barn som går i skola betalas ut utan ansökan där också samtliga skoldagar ersätts.

En meningsfull och aktiv väntan

Sid. 261 Viktigt med arbetsmarknadsperspektivet, Fagersta med en svag arbetsmarknad har drabbats hårt av självbosättning av många personer som står långt ifrån arbetsmarknaden. Dubbelt fel.

261 Bra ”tänk” med bryggor mellan asyltid och uppehållstillstånd. Aktiviteter som går i varandra, inga separata system. Måste dock ingå i ”ordinarie” verksamhet. Kan inte ha separata system. Ser väl inget hinder i det idag eftersom de flesta som vi har i aktiviteter står långt ifrån arbetsmarknaden trots omfattande och långvarigt stöd. Man befinner sig alltså ungefär fortfarande på samma nivå som en asylsökande.

262 Syftet tydligt och eftersträvansvärt. Vi har egna erfarenheter hur viktigt det är med snabba och kravfyllda aktiviteter på individnivå. Håller med om slutsatsen att det är en fördel om man får ta del av samhällets normala strukturer redan på ett tidigt stadium. Ett separat asylsystem får ju effekten av att vara parallellt med olika förutsättningar från kommun till kommun.

Lokalt förankrad verksamhet för framtida etablering

Sid. 286-287 Tydligt om vem som ska få insatser och inte, bra. Vi har ju också som nämns god kompetens om vad som krävs för nyanländas etablering där SFI och samhällsorientering är de första grundpelarna. Problemet med att Af ibland anvisar till andra aktiviteter som krockar med lagstadgade insatser skulle vi inte få eftersom vi ansvarar för individens planering. Vad som blivit extra tydligt de senaste åren är vikten av en väl fungerande SFI-undervisning. Det är nog väl värt pengarna med en extra satsning på språkutveckling. Antingen inom ordinarie komvux- verksamhet eller som kompletterande aktivitet. Vi har ju också bra erfarenheter från tidigare projekt och program där vi genomfört individbaserade aktiviteter med tydlig kravbild. Rent arbetsmässigt måste övriga aktiviteter som denna grupp ska omfattas av komma att bedrivas tillsammans med nuvarande verksamhet. Vi kan av praktiska skäl inte ha olika gruppaktiviteter för asylsökande och nyanlända som avslutat sitt etableringsprogram, vilket ger både för- och nackdelar.

288 Vi har idag mycket bra samarbete och samverkan med Arbetsförmedlingen kring olika målgrupper, finns ingen anledning att tro att vi inte skulle kunna ha det även kring denna grupp. Att individer är olika och har olika förutsättningar att klara sin etablering är självklart. Vi är vana vid att arbeta utifrån den enskildes behov.

290 Utredningen föreslår att etableringsfrämjande verksamhet ska begränsas till asylsökande med god prognos och ett snabbt eller normalt förfarande. Då bör det rimligtvis bara vara de som anvisas till en kommun. Det finns en omtanke om personer med bristande motivation och mottaglighet med lägre krav på aktiviteter tidsmässigt (inte heltid). Detta borde avgöras på individnivå och inte generellt. Att tidigt börja jobba med motivations- och ambitionsfrågor ger stora vinster senare. Man tror också att det skapar högre förväntan att få stanna ju högre krav vi ställer på integrering och därmed försvåra återvändandearbetet. Det borde finnas andra lösningar än att bara minska aktivitetstiden.

291 Vi har idag en fungerande samhällsinformation på hemspråk på 100 timmar, lagstadgat är 60, med extra tyngdpunkt på familjeliv och hälsa. Samma information skulle erbjudas asylsökande. Under en övergångsperiod skulle undervisningen vara gemensam med personer i etableringen. Några större förändringar i innehållet skulle inte behöva göras. Utredningen föreslår en enklare typ av

samhällsinformation till asylsökande vilket skulle innebära ytterligare en aktivitet. Vi tycker det är bättre att erbjuda samma samhällsinformation som till nyanlända i etableringen. En tidig språkinläring är naturligtvis viktig. Tidigare har Folkbildningen haft ansvar för att erbjuda detta. Det har dock varit frivilliga aktiviteter varför det troligtvis är de mest motiverade individerna som deltagit. Pedagogiken skiljer sig också åt mot ordinarie SFI-undervisning vilket i vissa fall negativt påverkat den enskildes SFI-start.

Under förutsättning att resurser finns är det bra om kommunen ansvarar för SFI för asylsökande och den ordinarie SFI-undervisningen. Blir lättare att skapa en röd tråd, både på individ- och gruppnivå.

293 Det är viktigt att tidigt få kunskap om arbetsmarknadens villkor. Detta kan ske dels i gruppaktiviteter dels på individnivå. Detta jobbar vi redan med för andra målgrupper och kan anpassas även till asylsökande. Vi bör inte minska kravbilden för att fungera i en arbetssituation. Den ska vara lika oavsett från vilken målgrupp man kommer.

295 Asylsökande är undantagna från kravet på arbetsstillstånd och alltså jobba under asyلتiden. Det är bra att möjligheten finns men det är dock inte många som kunnat göra detta. Endast asylsökande som är mycket högt skolade eller personer med specialkunskap samt de med personliga kontakter är aktuella på arbetsmarknaden. Att jobba under asyلتiden får vara den enskildes ansvar. Vårt arbete ska inriktas på de som med stöd och hjälp kan nå egen försörjning.

298 Utredningen föreslår att kommunen ska erbjuda aktiviteter för personer som väntat länge på beslut, 6 mån. Under de första 6 månaderna ska kommunen erbjuda språkundervisning, SO och arbetsmarknadsaktiviteter. Ska det vara kommunens hela urval av arbetsmarknadsinsatser från dag ett eller enbart språk och SO? Att kunna erbjuda insatser beror ju dels på hur stor den här gruppen blir dels på vilka resurser vi har. I dagsläget är det på gränsen att vi klarar av att upprätthålla kvalitet och åtaganden för de grupper vi redan jobbar med.

299 Kommunen föreslås få ansvaret att kontrollera arbetsgivare och anordnare på samma sätt som Arbetsförmedlingen har ansvar för att utföra i samband med arbetsmarknadsinsatser. Eftersom man även föreslår att Arbetsförmedlingens roll ska förtydligas borde detta kunna vara deras ansvar även för asylsökande eftersom man redan har rutiner för detta. I alla ärenden där arbetsgivare eller anordnare är inblandad bör Af delta i besluten. Vi ser en fördel i att samarbeta med Af även med denna målgrupp. Vi får en analog hantering med andra ärenden, det blir tydligare för den enskilde, enklare när man skrivs in i etableringen och för att arbetsmarknad är Afs ansvar.

300 Arbetsmiljöskydd, försäkringsskydd och Arbetsförmedlingens roll ska utredas ytterligare.

I detta avsnitt av utredningen nämner man inte personer med ohälsa och som på kort eller lång sikt inte står till arbetsmarknadens förfogande. Att på ett så tidigt stadium som möjligt identifiera dessa personer gynnar både den enskilde och samhället. I dagsläget har vi någon form av dödläge mellan sjukvård, försäkringskassa, arbetsförmedling och kommun där personer hamnar mellan stolarna och den sista instansen, kommunen, får ta hela ansvaret. En om möjligt obligatorisk hälsoundersökning borde göras i

mottagningscentret och ingå i anvisningsbeslutet. Ansvarig aktör skulle då snabbt tillsammans med enskilde göra en planering utifrån hälsotillståndet.

Bosättning och EBO

Bosättningslagen är positiv så tillvida att alla kommuner måste ta ansvar. Negativt att kommuner efter etableringstiden kan avsäga sig ansvaret genom att endast tillhandahålla tillfälligt boende. Det här skulle behöva ses över så att ansvaret hamnar där det finns goda förutsättningarna för etablering och arbete istället för som nu ofta i mindre kommuner med svag ekonomi och hög arbetslöshet eller i redan socialt utsatta områden. Målsättningen med att arbetsmarknadsperspektivet ska ha större betydelse inför kommunplacering motverkas av kommunernas möjligheter att undvika ansvar.

Det saknas även hänsynstagande till EBO nyanlända i etableringen vid diskussionen i förhållande till EBO asylsökande.

Att människor själva väljer att bo i ett icke godkänt eget boende under asyltiden och därmed förlorar sin rätt till dagersättning och särskilt bidrag kommer att drabba kommunens försörjningsstöd. Ofta på grund av vistelsebegreppet och/eller att det finns barn inblandade. Hur ska kommunerna i sådana fall ersättas? Dock bra att kommunen ska hänvisa tillbaka de egenbosatta utan godkänt eget boende som inte kan försörja sig till migrationsverket ankomstcenter, men det kommer troligtvis ändå att innebära någon form av merkostnader för kommunen.

Bra att migrationsverket inför en kommunplacering ska ta hänsyn till EBO, men viktigt att även EBO i etableringsfasen beaktas.

Bostäder

En extra svårighet att erbjuda bostad till är målgruppen funktionsnedsatta, inte bara bristen på bostäder utan även bristen på handikappanpassade lägenheter med hiss i fastigheten. I småkommuner där nybyggnationen varit låg under ett flertal år är det få fastigheter som har hiss.

Övrigt gällande bosättning

Sid. 263 Om man blir anvisad till ett kommunalt asylboende eller får flytta till ett eget boende är det troligt att man redan "in-tecknar" ett tänkbart uppehållstillstånd. Ärendehantering vid avslag kan bli långvarig och påverkar både kommun och den enskilde negativt. Hela frågan om vilka grupper som ska omfattas av anvisningar bör utredas ytterligare och tydliggöras mer i detalj och inte utifrån generella riktlinjer.

264 Naturligtvis är det bra om kommunen får rådighet över hela boendekedjan, om vi nu har några bostäder att råda över! Det är ju också en finansieringsfråga att driva boende och ha det tillgängligt oavsett om det är eget- eller gruppboende.

266 Utredningen skriver att asylsökande oftast stannar kvar på den ort som man vistats på. Det gäller inte Fagersta, de som har bäst förutsättningar att etablera sig i samhället och på arbetsmarknaden söker sig oftast härifrån. Det är inte troligt att även om kommunen ansvarar för tidiga insatser i asylprocessen skulle förändra detta.

Utredare:

Elisabeth Iveblad

Mats Eriksson

Susanne Billström

Sammanställd av Susanne Billström 2018-09-10